

De identiteit van het forensisch welzijnswerk

1. Inleiding

Door het Besluit van de Vlaamse Executieve van 24 juli 1985¹ werd de erkenning en subsidiëring mogelijk van een nieuwe soort welzijnsdiensten: *diensten voor forensische welzijnszorg*. Het betreft diensten die tot taak hebben psychosociale hulp te bieden aan personen die door of naar aanleiding van een strafbaar feit in moeilijkheden verkeren. Zij hebben volgens art. 1, § 1 van het Besl. VI, Ex. tot opdracht zich te specialiseren in één of meerdere van de volgende opdrachten: vroeghulp, detentiebegeleiding, reklasseringshulp, slachtofferhulp. Het doel van de forensische hulpverlening is door voorlichting, advies, begeleiding of deskundige doorverwijzing, de sociale deklassering van de cliënten te voorkomen en hun sociale weerbaarheid te bevorderen. De hulp of bijstand dient door de betrokken personen gevraagd of aanvaard te worden.

Als parallelle opdrachten merkt art. 4 van het Besl. VI, Ex. aan: sensibilisering van de bevolking voor de problematiek van de forensische welzijnszorg; samenwerking met andere private of openbare welzijnsvoorzieningen; bijdragen tot de coördinatie van de forensische welzijnszorg, en daartoe meewerken aan de activiteiten en projecten die met dat doel door de Vlaamse Gemeenschap worden ondernomen of ondersteund. De reglementering voorziet in de erkenning en subsidiëring van diensten van het type A of van het type B, naargelang de opdrachten uitsluitend vervuld worden met vrijwilligers dan wel met de inbreng van beroepskrachten. In beide gevallen worden eisen gesteld m.b.t. de vorming en de deskundige supervisie van de hulpverleners.

Uit de erkenningsprocedure blijkt dat de Vlaamse Executieve grondig geïnformeerd wil worden over *de behoefte* aan forensische hulpverlening in het voorgestelde werkingsgebied en over *de wijze* waarop de dienst voorziet in te spelen op die behoeften. Na de erkenning zal jaarlijks een verslag moeten neergelegd worden 'houdende in het bijzonder een analyse van de behandelde problemen, de gevolgde methoden in functie van de problemen en de gestelde doeleinden en de evaluatie van deze methoden naar hun doelgerichtheid en effect' (art. 14).

In de hiernavolgende bijdrage wordt gepeild naar de identiteit van het forensisch welzijnswerk. Deze komt o.m. tot uiting in de doelgroep- en opdrachtenbepaling en in het organisatie-koncept van de forensische welzijnszorg. Daarnaast wordt de eigenheid van het forensisch welzijnswerk in hoge mate bepaald door de ontwikkelde hulpverleningspraktijk en door het perspectief waarin deze plaatsvindt.

---

1. *Belgisch Staatsblad*, 28 november 1985.

2. De drievoudige oriëntatie van het forensisch welzijnswerk: de cliënt, de strafrechtspleging, de samenleving²

Een aandachtige lektuur van het Besluit Forensisch Welzijnswerk, gekombineerd met de studie van zijn ontstaansgeschiedenis en de ontwikkelingen in het werkveld laat toe de drie essentiële richtpunten aan te duiden waarop de activiteiten van de diensten voor forensisch welzijnswerk afgestemd moeten worden: de cliënt, de strafrechtspleging, de samenleving.

De vier hoofdopdrachten laten er geen twijfel over bestaan dat het centrale perspectief van de forensische welzijnszorg, dat van de cliënt is. Om de bevordering van zijn welzijn gaat het in de concrete realisatie van vroeghulp, detentiebegeleiding, reklasseringshulp en slachtofferhulp.

Kenmerkend voor de relatie tussen het forensisch welzijnswerk en zijn cliënten is, dat deze betrokken raakten in het labyrint van de strafrechtspleging naar aanleiding van een strafbaar feit. Het kan daarbij gaan om daders, slachtoffers of om hun naastbestaanden. Het forensisch welzijnswerk heeft tot doel de sociale deklassering van burgers die in contact/konflikt komen met het strafrechtsapparaat te voorkomen en hun sociale weerbaarheid te verhogen. Kenmerkend voor het strafrecht is dat, hoewel het pretendeert het algemeen welzijn te beschermen, het in hoge mate onwelzijn produceert. Ten overstaan van delinkwenten gebeurt dit door de bedreiging met en de effectuering van de leedstraf³ ten overstaan van slachtoffers door de vervreemdende reductie, ja zelfs negatie van hun belevingswerkelijkheid en hun behoefte aan hulp. Is het niet de bedoeling van de strafrechtspleging onwelzijn te veroorzaken, dan is die er toch vaak het gevolg van en met die omstandigheid dat het strafrecht zich niet tot taak stelt de negatieve gevolgen van zijn optreden tegen te gaan. Het forensisch welzijnswerk opereert zodoende in het spanningsveld tussen de handhaving van de openbare rechtsorde en het individueel welzijn. Het heeft tot taak, binnen de strafrechtsplegingsstructuren zelf, deze welzijnsdimensie tot uitdrukking te brengen.

De fenomenen kriminaliteit, slachtofferschap, straffen, helpen,... doen zich voor in een concrete samenleving die op veel gebieden van beslissende betekenis is voor het oplossen van deze problemen. Denk maar aan de mogelijke rol van de wetgever, van de maatschappelijke voorzieningen (onderwijs, huisvesting, tewerkstelling, sociale zekerheid, welzijnszorg), van de media, van de bevolking, enz. De verwevenheid van de bovengenoemde fenomenen met het functioneren van de samenleving, maakt dat ook hier een taak is weggelegd voor het forensisch welzijnswerk.

Dit leidt tot het onderscheiden van een drievoudige, fundamentele oriëntatie als basis voor het forensisch welzijnswerk. Het forensisch welzijnswerk dient blijvend en gelijktijdig activiteiten te ontplooien die gericht zijn

- op de cliënt: door hem te helpen om (opnieuw) volwaardig te participeren aan het maatschappelijk leven;
- op de strafrechtspleging: door haar te beïnvloeden om zo min mogelijk onwelzijn te veroorzaken;
- op de samenleving: door maximaal beroep te doen op haar probleemoplossend vermogen.

In deel 4 wordt verder ingegaan op de concrete uitwerking van deze drie functies.

2. Voor het algemeen concept van deze nota en voor diverse begripsomschrijvingen werd dankbaar gebruik gemaakt van het *Beleidsplan 1987/88* van de Nederlandse Federatie van Reklasseringsinstellingen ('s Hertogenbosch), 50 p.

3. DUPONT, L., *Welzijnswerk in de schaduw van het strafrecht*, Leuven, Acco, 1986, p. 8 e.v.

3. Belangrijkste beleidsopties m.b.t. de werking en de ontwikkeling van de forensische welzijnszorg

Het Besluit Forensisch Welzijnswerk is een nadere explicitering van het eigen beleid dat de Vlaamse Gemeenschap wil voeren in het justitiële veld. Terzake kreeg zij verantwoordelijkheid door de bijzondere wet tot hervorming der instellingen van 8 augustus 1980.⁴ Artikel 5, § 1, 7° bepaalt dat voortaan 'de penitentiaire en post-penitentiaire sociale hulpverlening, met uitzondering van de uitvoering van strafrechtelijke beslissingen' tot de bevoegdheid van de Gemeenschappen behoort. Deze bevoegdheid werd, naast andere, onder de noemer 'bijstand aan personen' gerangschikt. Het betreft dan ook in wezen welzijnsbevoegdheden.

De Gemeenschappen kregen in deze kontekst geen bevoegdheden toegewezen die verband houden met de strafbaarstelling (uitz. art. 11), de strafrechtelijke vervolging, de straftoemeting en de strafuitvoering.

Deze materies bleven een nationale aangelegenheid.

Vertaald naar de strafrechtsbedeling berekent de Vlaamse bevoegdheid concreet: de verantwoordelijkheid en de taak om het recht op hulp en op welzijn van de burger in contact/konflikt met Justitie te verwezenlijken.

3.1. GESPECIALISEERD, KATEGORIAAL WELZIJSWERK

De forensische welzijnszorg maakt deel uit van de globale welzijnsbevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap en funktioneert naast andere door de overheid erkende en gesubsidieerde voorzieningen van het konsultatief welzijnswerk zoals centra voor maatschappelijk werk, centra voor levens- en gezinsmoeilijkheden, jongerenadviescentra, tele-onthaaldiensten, enz.

De vraag kan gesteld worden waarom er voor een bepaalde categorie burgers een apart hulpverleningscircuit moest opgezet worden of anders gezegd: kan de zorg voor delinkwenten, slachtoffers en hun naastbestaanden niet (beter) opgenomen worden door de bestaande voorzieningen voor maatschappelijke dienstverlening en geestelijke gezondheidszorg?

Formeel kan hierop geantwoord worden dat het gaat om een *met name* genoemde bevoegdheidsoverdracht (art. 5, § 1, II, *ten zevende* Wet 8/8/80) die dan ook gekontinueerd moet worden door de Gemeenschappen, mede omdat daarvoor ook kredieten en personeelsleden overgeheveld werden. Verder kan gesteld worden dat het niet gaat om een 'nieuwe' hulpvorm. Immers, de oudste in dit kader funktioneerende instelling, bestaat meer dan 60 jaar!⁵ Tenslotte zou men zich van het probleem kunnen afmaken door te zeggen dat het louter gaat om de Vlaamse invulling van een materie die vroeger door Justitie gereguleerd werd.⁶

De handhaving van afzonderlijke centra voor hulpverlening aan justitiekliënteel vindt zijn verantwoording in diverse overwegingen:

1. De moeilijkheid om als hulpverlener aanwezig en actief te zijn in het justitiële veld. De tussenkomst van hulpverleners in het verloop van de strafrechtsbedeling is nog verre van evident. Waar deze nagestreefd wordt is een gedegen kennis en inzicht in

4. *Belgisch Staatsblad*, 15 augustus 1980.

5. Het Werk der Wederaanpassing te Antwerpen, thans Justitieel Welzijnswerk Antwerpen geheten, werd opgericht op 26 maart 1925.

6. Bij de Koninklijke Besluiten van 3 juli 1970 en 12 november 1970, opgeheven voor wat de Vlaamse Gemeenschap betreft door art. 20 van het Besl. VI. Ex. van 24 juli 1985.

het functioneren van de strafrechtspleging in de verschillende fasen en met zijn talrijke aktoren van het grootste belang.

Dit vergt o.m. een precies beeld van de mogelijkheden en limieten van het justitiële systeem en het omgaan met vaak tegenstrijdige verwachtingen, belangen en rationaliteiten. Ook is het nodig een goede kijk te hebben op de problemen van kriminaliteit en slachtofferschap in de regio;

2. De kompleksiteit en specificiteit van de problematiek van de cliënten.

Het optreden van het strafrechtsapparaat kan potentieel zéér ingrijpende consequenties hebben op psychosociaal vlak (vb. in het geval van vrijheidsberoving). De effecten treffen mogelijk ook talrijke andere personen (partner, kinderen, ouders). Slachtoffers ervaren een gebrek aan erkenning en lopen het risico op sekundaire viktimisering. De ervaring toont aan dat een bepaalde deskundigheid moet opgebouwd worden in de behandeling van problemen in deze kontekst;

3. De nood aan verbindingen tussen de wereld van het strafrecht en de samenleving.

Om de kloof tussen de strafrechtelijke benadering van probleemsituaties en de gevarieerde hulpmogelijkheden van de samenleving te dichten, is een bindelement nodig dat in de twee richtingen invloed uitoefent. In de richting van de strafrechtsbedeling in de zin van een grotere terughoudendheid en van meer ruimte voor 'alternatieve' oplossingen. In de richting van de samenleving in de zin van een grotere bekommernis en inzet om de problemen van het justitiekliënteel.

De diensten voor forensisch welzijnswerk hebben mede tot taak deze brugfunctie te vervullen. Deze opdracht komt tot uiting in de bepalingen van het Besl. betreffende samenwerking met andere diensten, coördinatie van de hulpverlening, sensibilisering van de bevolking, inschakeling van vrijwilligers, deskundige doorverwijzing, enz. Verder in de tekst wordt op deze taken nog teruggekomen.

De hierboven aangevoerde argumenten legitimeren op voldoende wijze de instandhouding en verdere ontwikkeling van een (beperkt) netwerk van gespecialiseerde diensten. De vraag om de bestaande welzijnsvoorzieningen te betrekken bij de forensische problematiek⁷ werd in de taakstelling van de diensten voor forensisch welzijnswerk van meet af aan ingekalkuleerd.

Het forensisch welzijnswerk eist geenszins de eksklusiviteit op in het werken met justitiekliënteel. Het moet er wel borg voor staan dat ook deze burgers de hulp krijgen waar ze recht op hebben. Het is de verdienste van het Besluit Forensisch Welzijnswerk dit klaar en duidelijk te stellen.

3.2. RUIME OPDRACHTBEPALING MET DAARBINNEN AANDACHT VOOR SPECIFIEKE PROBLEEMGROEPEN

De opdrachten van de diensten werden in het Besluit Forensisch Welzijnswerk zeer ruim omschreven. Opvallend daarbij is dat de beperkende notie van 'penitentiaire en postpenitentiaire sociale hulpverlening' (art. 5 van Wet van 8/8/'80) helemaal verlaten wordt.

'De beslissing van de Vlaamse Executieve om de notie 'penitentiaire en postpenitentiaire sociale hulp' te verlaten ten voordele van de ruimere omschrijving 'forensische welzijnszorg' is mede ingegeven door haar algemene verantwoordelijkheid inzake 'bijstand aan personen'. Het begrip forensische welzijnszorg laat toe in

7. COENEGRACHTS, K. en DE WIT, J., 'Het leed van de bajesklanten en hun verzorgers. Het geblokkeerde gevangeniswezen', *De Nieuwe Maand*, 1987, nr. 9, p. 46-47.

dat kader bijstand en zorg te organiseren voor alle burgers die, in welke hoedanigheid ook, naar aanleiding van een als misdrijf omschreven feit in aanraking gekomen zijn of dreigen te komen met de strafrechtspleging. De doelgroep van de forensische welzijnszorg omvat dus niet alleen de traditionele categorieën van gevangenen of ex-gevangenen, maar ook verdachten, (nog) niet van hun vrijheid beroofde veroordeelden, slachtoffers van misdrijven, naastbestaanden, enz.⁸

De toegemeten opdrachten hebben betrekking op alle fasen van de strafrechtsbedeling. Dit klinkt het duidelijkst door in de definiëring van 'vroeghulp' waar gevraagd wordt hulpverlenend tussen te komen ten aanzien van personen die *dreigen* het voorwerp te worden van vrijheidsberoving en om *preventieve activiteiten* te ondernemen ter voorkoming van vrijheidsberoving of -beperking. Die verschuiving van de aandacht naar vroegere stadia in de genese van probleemkonstellaties is erg vernieuwend tegenover de gangbare praktijk van een hulpverlening die meestal pas op dreef kan komen als al veel 'kwaad' geschied is.⁹ Het is evident dat onder vroeghulp dus zeer gevarieerde initiatieven kunnen verstaan worden op een zeer uitgebreid aktieterrein.

Opmerkelijk is ook de introductie van slachtofferhulp, een gegeven dat tegenstrijdige reacties oproept. Op de betekenis hiervan wordt verder teruggekomen.

Besluitend kan gesteld worden dat de Vlaamse Executieve er a.h.w. voor gezorgd heeft dat geen enkele burger die in de sfeer van het strafrecht en de strafrechtspleging op enigerlei vorm van hulp aanspraak zou maken, daarvan uitgesloten zou zijn. Dat de hulpverlening daardoor ook paden moet betreden die vroeger niet betreden werden, is daarvan een logisch gevolg.

Het gevaar is echter niet denkbeeldig dat de diensten voor forensisch welzijnswerk (die al smalend 'een klein velooke met een grote bel'¹⁰ werden genoemd) zich zouden verliezen in de onoverzichtelijkheid en de veelheid van mogelijke taakvelden. De verwachtingen vanuit het besluit zijn inderdaad enorm, terwijl de middelen om deze te verwezenlijken hoedanook beperkt zijn. Ter oriëntatie van de diensten geeft het Besluit toch ook enig houvast; de diensten kunnen zelf hun prioriteiten vastleggen in functie van lokale noden en lokale samenwerkingsverbanden; de dienst kan 'groeien' naargelang het aktivitenvolume of de waaier van activiteiten toeneemt; de Vlaamse Gemeenschap kan zelf initiatieven nemen ter koördinatie en ter ondersteuning (art. 4, 4° Besl. Vl. Ex.). Verder kan het onderling overleg van de verschillende diensten in het kader van de Vlaamse Vereniging voor Forensisch Welzijnswerk zorgen voor klaarheid in de op te nemen verantwoordelijkheden en over de manier waarop dit het efficiëntst kan gebeuren.

Om de opdrachten van forensische welzijnszorg ten volle te realiseren, zal ook de erkennende overheid zich niet onbetuigd mogen laten. Daarbij wordt vooral gedacht aan een inbreng die verder het pad moet effenen om hulpverlenend te kunnen tussenkomen in een milieu dat uitgesproken beheerst wordt door justitiële instanties. Verder is een redelijke spreiding van dit type hulpverlening over het ganse grondgebied een absolute noodzaak evenals een blijvende inspanning om de werkmiddelen (in de brede betekenis van het woord) van de diensten te verruimen.

---

8. *Precisering van de opdrachten en de werking van de diensten voor forensische welzijnszorg*, Omzendbrief nr. 1 van de Gemeenschapsminister van Gezin en Welzijnszorg, Brussel, 25 november 1987.

9. Zie hierover: PETERS, T., 'Meningen van maatschappelijk werkers over (wijzigingen in) het strafrechtelijk vooronderzoek', *Panopticon*, 1982, p. 329 e.v.

10. LES CRAUWAET, D., 'Forensisch welzijnswerk: een klein velooke met een grote bel', *Welzijnsnieuwsblad*, 1987, nr. 4, p. 12 e.v.

3.3. HULPVERLENING OP VRAAG VAN DE KLIËNT

Art. 1, § 1, 3° van het Besl. VI. Ex. bepaalt dat de hulp of bijstand door de betrokken personen gevraagd of aanvaard moet zijn. De invoering van deze regel is een uitvloeisel van de staatshervorming, die simpel uitgedrukt, een onderscheid maakte tussen opgelegde hulpverlening en gevraagde hulpverlening.

Artikel 5 van de bijzondere wet tot hervorming van de instellingen heeft uitdrukkelijk de hulpverlening die verband houdt met de uitvoering van strafrechtelijke beslissingen (zoals b.v. in het kader van de voorwaardelijke veroordeling en de voorwaardelijke invrijheidstelling) voorbehouden aan de nationale overheid. Deze opdrachten worden, zoals in het verleden, vervuld door maatschappelijke werkers in dienst van het Ministerie van Justitie. Naast dit korps van ambtenaren-hulpverleners funktioneert sedert de inwerkingtreding van het Besl. VI. Ex. een tweede korps van hulpverleners belast met de uitvoering van de Gemeenschapstaken in het justitiële veld. Overeenkomstig art. 5 van de bijzondere wet is de *aard van het werk* bepalend om te beslissen of het om nationale dan wel om gemeenschapsmaterie gaat, ongeacht het statuut van de persoon die deze activiteiten uitoefent.

In het verslag van de Kommissie van advies over de persoonsgebonden aangelegenheden wordt gesteld dat 'hulpverlening gemeenschapsmaterie is; toezicht, controle of medewerken aan de uitvoering van strafrechtelijke beslissingen is nationale materie, wie het ook doet'.¹¹

In de praktijk blijkt echter dat de begeleiding van voorwaardelijk invrijheidgestelde gedetineerden b.v. een komplekse aangelegenheid is waarin hulpverlening en toezicht nauw verstrengeld zijn en dat de zgn. gevraagde hulpverlening vaak gekonditioneerd is door elementen van onvrijheid in de situatie van de hulpvrager. Toch is het kenmerkend voor de hulpverlening die verband houdt met de uitvoering van strafrechtelijke beslissingen dat zij, naast hulp en bijstand, essentieel mede toezicht, controle en rapportage impliceert over de persoon en de omstandigheden van de delinquent. Dit gebeurt ten behoeve van de justitiële en penitentiaire overheden die geroepen zijn om al dan niet een gunstregime (probatie, V.I., V.O.P., ...), meestal gekoppeld aan de naleving van bepaalde voorwaarden, toe te staan resp. te laten voortduren. Deze werkwijze maakt het mogelijk terzelfdertijd hulp te bieden met het oog op maatschappelijke integratie als een geregelde evaluatie te doen van het gedrag van de cliënt in functie van de beveiliging van de maatschappelijke orde en het voorkomen van recidive. In het geval van een ongunstige evolutie of niet-naleving van de gestelde voorwaarden, kan desnoods dwang gemobiliseerd worden onder de vorm van (bedreiging met) intrekking van het gunstregime.

Ook de intramurale hulpverlening (inside-work, O.B.E.) wordt in sterke mate opgeslorpt door informatie-opdrachten ten behoeve van het Ministerie van Justitie. Telkens als een gunstregime (verlof, halve vrijheid, vervroegde vrijheid) overwogen wordt, gaat dit noodzakelijk gepaard met een onderzoek van de sociale situatie van de veroordeelde.

Vanuit hulpverleningsperspektief mag het belang van de informatietaak in functie van regimeversoepelingen zeker niet onderschat worden. Het probleem is echter dat gezien de maatschappelijke assistenten van de gevangenis voornamelijk bezig zijn met (resp. gebezigd worden voor) voorlichting en hulpverlening met het oog op regimefaciliteiten, de authenticiteit van de relatie met de gedetineerden daardoor negatief beïnvloed kan worden en verder dat, mede door onderbemaning van de intramurale sociale dienstverlening, een hele reeks vragen en proble-

11. *Verslag van de kommissie van advies over de persoonsgebonden aangelegenheden, Parl. St., VI. R., 1984-85, nr. 312/1, p. 26-28.*

men (b.v. i.v.m. zelfbeeld, toekomstvisie, relaties,...) niet aan de oppervlakte dreigen te komen. Dit is een van de redenen waarom het forensisch welzijnswerk principieel geënt werd op de hulpvraag van de cliënt en op de exclusieve behartiging van zijn welzijnsnoden los van welke justitiële of administratieve bekommernis ook: 'het forensisch welzijnswerk (...) kan niet buiten het mandaat treden van de cliënt en kan zich slechts laten gelden mits zijn instemming'.¹²

De eigenheid van het forensisch welzijnswerk kan dus omschreven worden als een benadering van probleemsituaties in een strafrechtelijke kontekst, vanuit loutere welzijnsimperatieven, onafhankelijk van de probleemformulering en -oplossing welke strafrechtelijke instellingen aan diezelfde situatie verbinden.¹³ Het heeft m.a.w. tot opdracht na te gaan welke mogelijkheden bij de cliënt en in de samenleving voorhanden en mobiliseerbaar zijn om het gestelde probleem op te lossen en vervolgens ook bij te dragen tot de realisering ervan.

De realiteit toont ook hier aan dat de afgrenzing van nationale en gemeenschapsmaterie een moeilijke zaak is. De sociale dienst van het Bestuur der Strafinrichtingen verricht immers ongetwijfeld veel werk dat rechtstreeks en exclusief het welzijn van de cliënt en zijn naastbestaanden voor ogen heeft.

Niemand zal echter betwisten dat een versterking van het aanbod van vrije en onafhankelijk hulpverleningsmogelijkheden overbodig was. De forensische welzijnszorg kan bijdragen tot een grotere differentiatie van de hulpverlening aan justitiekliënteel. Deze meerwaarde kan echter slechts optimaal gerealiseerd worden door een uitstekende verstandhouding en doorgedreven samenwerking tussen de twee hulpverleningsnetten in het volle besef van hun gezamenlijke doelstelling: mensen te helpen zich te ontplooiën in het gewone maatschappelijke verkeer, los van elke dwang. Het zullen tenslotte de cliënten zijn die in de toekomst zullen uitmaken of het parallel optreden van twee hulpverleningsnetten hen effectief geholpen heeft.¹⁴

De relevantie van het door het Besl. VI. Ex. geponeerde vrijwilligheidsbeginsel bij de hulpverlening aan delinkwenten werd hierboven voldoende aangetoond. Het probleem zal zich wellicht minder stellen t.a.v. naastbestaanden en t.a.v. slachtoffers van misdrijven. Het feit dat de hulpverlening gevraagd of aanvaard moet zijn, hoeft nochtans niet te betekenen dat het forensisch welzijnswerk er genoeg mee kan nemen passief de hulpvragen af te wachten. Het is integendeel aangewezen op een actieve manier een hulpaanbod te formuleren en dit zo dicht mogelijk te brengen bij de cliëntgroepen die er baat bij zouden kunnen vinden, zonder nochtans het karakter aan te nemen van opgedrongen of ongevraagde hulp. Ten aanzien van slachtoffers van misdrijven is dergelijke outreachende opstelling van de hulpverlening wenselijk vanwege hun onbekendheid met specifieke op hen gerichte voorzieningen maar vooral omdat zij een vorm van erkenning vanwege de samenleving verwachten. Ten aanzien van delinkwenten geldt eveneens het argument van de onbekendheid en onvertrouwdheid met de hulpverlening maar bij hen moet vaak ook een initieel wantrouwen en gebrek aan motivatie doorbroken worden.

Het forensisch welzijnswerk zal veel aandacht moeten besteden aan het verwezenlijken van samenwerkingsverbanden met justitiële instanties en andere sleu-

12. DUPONT, L. en PETERS, T., 'Nieuwe perspectieven in het forensisch welzijnswerk', *Panopticon*, 1986, nr. 3, p. 205.

13. Toespraak van Mw. R. STEYAERT, Gemeenschapsminister van Gezin en Welzijnszorg, ter gelegenheid van de 60e verjaardag van het Werk der Wederaanpassing te Antwerpen op 27 september 1985, niet gepubliceerd.

14. JACOBS-COENEN, B., 'Justitieel sociaal werk: subsidiëring en beleid', *Panopticon*, 1987, nr. 3, p. 189.

telinstanties of -figuren die als eerste getuigen kunnen zijn van een behoefte aan psychosociale hulp en die gemotiveerd moeten worden om aan deskundige doorverwijzing te doen.

3.4. INSCHAKELING VAN VRIJWILLIGERS

Het Besl. VI. Ex. voorziet en propageert expliciet de uitvoering van de opdrachten door diensten die met vrijwilligers werken. Daarmee wordt, wat de delinkwenten-begeleiding betreft, aangesloten bij een lange traditie van vrijwilligerswerk in en rond de gevangenissen, georganiseerd door de Beschermcomités/Diensten voor sociale reïntegratie. Wat de hulpverlening aan slachtoffers van misdrijven betreft kan wellicht inspiratie gevonden worden in de ervaringen in Nederland, Frankrijk en Groot-Brittannië en andere landen waar op vele plaatsen met vrijwilligers gewerkt wordt.

Het inzetten van vrijwilligers is een van de mogelijkheden waarmee de forensische welzijnszorg de samenwerking kan betrekken bij de opvang en begeleiding van mensen die met de strafrechtspleging in aanraking komen en dit verbreedt meteen haar maatschappelijk draagvlak. Praktisch zijn er zeer veel mogelijkheden om vrijwilligers in te schakelen: als lesgever in de gevangenis, als tolk-bezoeker van gedetineerde vreemdelingen, als opknapper van praktische zaken, als begeleider bij het oplossen van sociaal-administratieve problemen, als deskundige in vormings- en sensibiliseringswerk, als iemand die tijd maakt voor een bezoek, gesprek of telefoontje, enz.

Om de inbreng van vrijwilligers optimaal te benutten en te continueren moeten voldoende voorzieningen voorhanden zijn om hun inzet materieel en inhoudelijk te ondersteunen. De karige subsidie die daarvoor voorzien is laat echter weinig speelruimte. Een oplossing zou kunnen bestaan in een intensieve samenwerking tussen vrijwilligers- en professionele diensten. In plaatsen waar geen vrijwilligerskern bestaat, ligt misschien een taak weggelegd voor de professionele diensten om een vrijwilligersbestand op te bouwen. Omgekeerd: een vrijwilligersdienst die de nood aan een professionele inbreng ervaart, kan een wijziging van het erkennings-type bekomen. Gezien de soms beperkte beschikbaarheid van vrijwilligers dienen aangepaste vormen van introductie en ondersteuning tot ontwikkeling gebracht te worden.

3.5. AANDACHT VOOR KWALITEIT EN DESKUNDIGHEID

Diverse bepalingen van het Besl. VI. Ex. verwijzen naar de bekommernis een kwalitatief goed hulpaanbod uit te bouwen. Te vermelden in dit verband zijn: de vereisten qua opleiding en bijscholing die gesteld worden aan de hulpverleners (min. 30 uren per jaar); de inhoudelijk strenge criteria die gelden met betrekking tot de erkenningsdossiers; de jaarlijkse reportage over en verantwoording van de activiteiten van de dienst; de verplichting tot samenwerking met andere welzijnsdiensten en tot onderling overleg om tot een betere coördinatie van de forensische welzijnszorg te komen.

Om de kwaliteit van het werk te honoreren werd een behoorlijke subsidieregeling uitgewerkt die o.m. voorziet in een 100 % betoelaging van het tewerkgestelde personeel. Er werd terecht van afgezien de subsidies te berekenen op basis van een bepaald quantum geleverde prestaties.

Kwaliteit en deskundigheid worden slechts geleidelijk opgebouwd in functie van de opgedane ervaring en mits een permanente kritisch-konstruktieve evaluatie van de hulpverleningspraxis. Over het algemeen is het meten en evalueren van de kwa-

liteit en het effect van de hulpverlening een moeilijke zaak. Het ontbreekt vooralsnog aan een geschikt instrumentarium om valide konklusies te trekken uit de ontwikkelde hulpverleningspraktijk. Het rapport 'De kwaliteit van het reklasseringswerk', opgesteld door de Nederlandse Federatie van Reklasseringsinstellingen¹⁵ kan wat dat betreft zeker inspiratie leveren, althans voor de opdrachten vroeghulp, detentiebegeleiding en reklasseringshulp. Op het niveau van de Administratie voor Gezin en Welzijnszorg van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, rekent het nieuwe bestuur voor studie, kwaliteitsbewaking en welzijnsplanning het tot zijn taak de kwaliteit van de dienstverlening die door de honderden erkende en gesubsidieerde instellingen en verenigingen gepresteerd wordt, te verhogen en te verbeteren.¹⁶

Een bijkomende moeilijkheid bestaat hierin dat de opdrachten van de forensische welzijnszorg nieuwe en recente opdrachten zijn. Dit geldt met name voor vroeghulp en slachtofferhulp. De konkrete en werkzame formule om deze opdrachten ten volle te realiseren moeten nog voor een groot deel uitgetest worden. Op verschillende plaatsen lopen verschillende experimenten, telkens in functie van de lokale mogelijkheden en middelen, wat een onderlinge vergelijking van de impact van deze vorm van hulpverlening bemoeilijkt.

De forensische welzijnszorg heeft momenteel tijd en ruimte nodig om uit te proberen op welke wijze welke cliënten het best bereikt en geholpen kunnen worden. Dit neemt niet weg dat nu reeds, in overleg tussen de sektor en de overheid, kan gewerkt worden aan het bepalen van kwaliteitscriteria en het vastleggen van procedures voor effectmeting en kwaliteitscontrole. Eén van de hulpmiddelen daartoe is het uitwerken van een uniforme gegevensregistratie en een bijhorend verwerkings- en interpretatieprotokol.

Het dient wellicht niet onderstreept te worden dat een gesystematiseerde weergave van het ervaringsmateriaal van de diensten voor forensisch welzijnswerk ook bijzonder relevante gegevens kan opleveren voor de dialoog met de justitiële overheden. Denk maar aan de toepassing van de voorlopige hechtenis of aan de bejegening van slachtoffers van misdrijven.

Deskundige hulpverlening en het leveren van kwaliteit, kunnen niet zonder dat daarvoor de nodige middelen ter beschikking staan. De kwaliteit van de hulpverlening komt in het gedrang wanneer de omvang van de opdrachten een veelvoud is van de verwerkingscapaciteit van de daartoe beschikbare hulpverleners. Tegenover de veelomvattende opdrachten staat een beperkt hulpverleningskader: drie voltijdse hulpverleners voor een stad als Antwerpen! Maar niet alleen personele of financiële middelen zijn van belang. Ook ondersteuning van het veldwerk onder de vorm van informatie- en dokumentatieverschaffing, wetenschappelijk onderzoek en interdepartementale beleidscoördinatie (Justitie-Vlaamse Gemeenschap!), enz. zijn van essentieel belang voor de kwaliteits- en deskundigheidsbevordering. De beslissing van de Vlaamse Executieve van 27 januari 1988 tot financiering van een overkoepelend dienstverlenend organisme ten behoeve van de forensische welzijnszorg, geeft vastere vorm aan de behartiging van de bekommernissen die hierboven beschreven staan.

---

15. *De kwaliteit van het reklasseringswerk*, Nederlandse Federatie van reklasseringsinstellingen, Den Bosch, 1987.

16. PEETERS, K., 'Het bestuur voor studie, kwaliteitsbewaking en welzijnsplanning', *Welzijnswerkkroniek*, 1987, nr. 112, p. 20.

3.4. RUIMTE VOOR KREATIVITEIT EN VERNIEUWING

Art. 13 van het Besl. VI. Ex. opent perspectieven voor vernieuwende experimenten. Het bepaalt dat erkende diensten tevens gesubsidieerd kunnen worden voor bijzondere projecten die zij met betrekking tot hun opdrachten wensen te verwezenlijken. De subsidiëring van deze projecten komt tot stand top basis van een overeenkomst met de Executieve. Dit artikel houdt stimulansen in voor de activiteiten die buiten de gewone opdrachten vallen en door hun opzet een vernieuwende bijdrage kunnen leveren aan de forensische hulpverlening en het Vlaams beleid terzake. Het zal dus van de dynamiek van de diensten afhangen of art. 13 mede een hefboom wordt voor een betere bejegening van de burger in contact met justitie.

3.7. SUBSIDIËRING EN BELEID

De opdrachten van forensische welzijnszorg werden toevertrouwd aan organismen opgericht door of onder de vorm van een v.z.w. De wettelijke bevoegdheden van de Vlaamse Gemeenschap werden a.h.w. gedelegeerd naar het privé-initiatief. Er werd géén parallel circuit van ambtenaren-hulpverleners opgericht of in leven gehouden. Waar dit ongetwijfeld garanties inhoudt voor een dynamische werking en soepelheid van bestuur, moet toch ook gezegd worden dat het privé-initiatief in gebreke kan blijven om de noodzakelijk geachte hulpverlening te organiseren. Waar lokaal wel initiatieven genomen worden, speelt de onzekerheid over de financiële honorering ervan. Het zinnetje 'binnen de perken van de begrotingskredieten verleent de Executieve subsidies aan de diensten die door haar zijn erkend...' is daarvan een treffend voorbeeld. De ontwikkeling van de forensische welzijnszorg hangt af van de jaarlijkse goedkeuring van de nodige kredieten. Het budget kan (willekeurig?) verhogen, verlagen, status quo blijven. Het lijkt moeilijk op basis van een dergelijk subsidiëringstelsel het bovenbeschreven ambitieus beleid te voeren. De toekomst zal uitwijzen hoe zeer het de Vlaamse Gemeenschap menens is met een eigen beleid t.a.v. burgers in contact met justitie.

De situatie zou heel anders zijn mocht de materie van de forensische welzijnszorg geregeld geweest zijn bij dekreet¹⁷, zoals b.v. de bijzondere jeugdzorg en Kind en Gezin. Het voordeel van een dekretale regeling is de zekerheid inzake financiering en de gelijkmatige oprichting, spreiding en werking van de voorzieningen over het ganse grondgebied.

Om de in het Besl. VI. Ex. geïndiceerde doelgroepen effectief te bereiken en efficiënt te helpen is de komende jaren een aanzienlijke verruiming van de budgetten nodig. Zoals de zaken er nu voorstaan, ligt de bal in het kamp van het lokale privé-initiatief dat zijn bestaansreden overtuigend zal moeten bewijzen t.a.v. de Vlaamse Raad en de Vlaamse Executieve.

Echter, de discussie over het (overheids)beleid inzake forensisch welzijnswerk is hiermee niet uitgeput. De vraag blijft nog welke sturende en ondersteunende rol de overheid dient te spelen. Het is een feit dat de forensische hulpverlening haar activiteiten moet ontplooiën op een domein waar de hulpverlening géén of slechts een marginale plaats inneemt. Het werkveld wordt beheerst door 'nationale' justitiële instellingen en rationaliteiten. Art. 5, § 1, II, 7° van de Wet van 8/8/80 (penitentiaire en postpenitentiaire hulpverlening) volstaat nauwelijks als juridische grondslag om de plaats te bepalen welke de forensische welzijnszorg dient in te ne-

---

17. De regeling van de gemeenschapsmateries bij dekreet is de wettelijk voorziene gang van zaken. Art. 19 e.v. van de bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen bepaalt 'het dekreet regelt de aangelegenheden bedoeld in de artikelen 4 tot 11 ...'.

men in relatie tot de strafrechtsgang en tot de instellingen die daarmee verbonden zijn. Deze situatie zorgt voor moeilijkheden wanneer het er op aankomt daadwerkelijk hulpverlenend tussen te komen ten behoeve van burgers die in aanraking komen met justitiële instanties.

Denk maar aan tussenkomsten op het niveau van politiediensten, parket, onderzoeksrechtsmachten, vonnisrechters, gevangenen, ... niets verplicht deze instanties rekening te houden met de bekommernissen, vragen en voorstellen van de forensische hulpverlening. De forensische hulpverlening kan geen autoriteit ontleenen aan duidelijke juridisch omschreven bevoegdheden. Maar wat een nadeel lijkt, kan omgebogen worden in een voordeel: het voordeel van de onafhankelijke, deskundige en geëngageerde buitenstaander. Niettemin mag van de Vlaamse overheid verwacht worden dat zij door centrale onderhandelingen en reglementering het pad effent voor de aanwezigheid en het functioneren van de hulpverlening in de strafrechtelijke kontekst. Zo lijkt het b.v. logisch dat de forensische welzijnszorg betrokken wordt bij de bepaling van het gevangenisregime of minstens van bepaalde onderdelen ervan omdat dit rechtstreekse reperkussies heeft op het welzijn van de opgesloten.¹⁸

Zo mag ook van de overheid verwacht worden dat zij onderhandelt opdat de bejegening van slachtoffers van misdrijven als aandachtspunt ingeschakeld wordt in de opleiding van politiefunktionarissen. In essentie gaat het hier om het kreëren van de minimaal noodzakelijke werkingsfaciliteiten.

4. De opdrachten van de diensten voor forensisch welzijnswerk

In het nu volgende deel wordt bekeken welke concrete taken zich aandienen voor de diensten forensisch welzijnswerk in hun werking t.a.v. cliënten, de strafrechtspieging en de samenleving.

4.1. VROEGHULP, VOORLICHTING, PREVENTIE

Onder vroeghulp wordt in het Besl. Vl. Ex. verstaan: het hulpaanbod t.a.v. de personen die (dreigen) voorlopig van hun vrijheid (te) worden beroofd (of daarin beperkt) en t.a.v. hun naastbestaanden alsmede activiteiten te voorkomen van (een dreigende) vrijheidsberoving (-beperking). Zo geformuleerd strekt de vroeghulpactiviteit zich uit over een zéér ruime waaier van potentiële cliënten: voorlopig gehechten, in observatiegestelden, administratief opgesloten vreemdelingen, door politie of rijkswacht gearresteerde personen, personen ter beschikking gesteld van de procureur of voorgeleid bij de onderzoeksrechter, personen die verdacht van het plegen van een strafbaar feit een strafrechtelijke reactie riskeren, personen die door hun gedrag riskeren van hun vrijheid beroofd te worden (b.v. landlopers), enz. Het gaat om een onbecijferbaar aantal mogelijke cliënten. Het selectiekriterium in de praktijk zal de behoefte aan een of andere vorm van hulp zijn, wat, naar we mogen aannemen, toch niet altijd in de bovengenoemde situaties het geval zal zijn. Nochtans is deze opsomming interessant in de mate dat zij van de vroeghulpopdracht een extreem uitdagende bezigheid maakt. Het komt er op aan het hulpaanbod zo te organiseren dat zoveel mogelijk geïnteresseerde mensen er gebruik van kunnen maken. Binnen de globale doelgroep kunnen subgroepen afgelijnd worden die bijzondere aandacht verdienen. Een voorbeeld daarvan zijn de personen die effectief van hun vrijheid werden beroofd en hun naastbestaanden. Een andere groep betreft

---

18. MEYVIS, W., *De bevoegdheden van de gemeenschappen m.b.t. het gevangeniswezen*, Verslag van de studiedag over het Belgisch gevangeniswezen in Europees perspectief, Brussel, Europees Parlement, 13 november 1987, p. 59.

mensen bij wie de behoefte aan enige vorm van hulp reeds op het niveau van het contact met de politie, het parket of onderzoeksrechter kan vastgesteld worden, zonder dat er daarom per se sprake is van vrijheidsberoving.

De bedoeling van vroeghulp in deze kontekst is:

- hulp bieden inzake de directe problemen die zich voor de cliënten stellen n.a.v. het contact met het strafrechtsapparaat;
- helpen bij het oplossen van bestaande of dreigende probleemsituaties; eskalatie van de problemen trachten te voorkomen;
- vanuit hulpverleningsperspektief en op basis van hulpverleningsgegevens gebeurlijk een bijdrage leveren tot het justitiële beslissingsproces;
- indien nodig een hulpverleningsproces starten, ongeacht het gevolg dat de gerechtelijke instanties aan de zaak zullen geven.

De vragen en problemen in deze kontekst zijn veelvuldig en gevarieerd: informatie over de strafrechtsgang en de rechtshulp, informatie over het gevangenisverblijf, verwittigen van familie en werkgever, praktische problemen (kleden, sleutels, dopkaart, ...); opvangen van de schok van de aanhouding bij de partner en de kinderen of de ouders, oplossen van financiële problemen (veilig stellen van inkomsten, betaling van schulden, ...), ingaan op de factoren die geleid hebben tot het misdrijf (verslaving, conflicten, geldproblemen, verstoorde gezinsrelaties, gebrek aan dagbezigheid, enz.) contact leggen met personen of instellingen die specifieke hulp kunnen bieden, enz.

Van groot belang is de hulp en steun gericht op de naastbestaanden. Deze worden vaak scherp gekonfronteerd met erg ingrijpende konsekventies van de aanhouding en zij vertegenwoordigen meestal het milieu waarnaar de voorlopige gehechte na zijn invrijheidstelling zal terugkeren.¹⁹

De mogelijkheden om degelijke en haalbare *alternatieven* voor de vrijheidsberoving – of de verderzetting ervan – uit te werken, dienen maximaal aangewend te worden. Hierbij kan o.m. gedacht worden aan:

- het neerleggen van een vroeghulprapport met uitgewerkt hulpverleningsplan;
- het bevorderen van de toepassing van probatiemaatregelen en van dienstverlening;
- het stimuleren van schade- en konfliktregeling;
- het inspelen op de mogelijkheden tot afdoening van de strafzaak buiten proces (in het kader van de minnelijke schikking);
- het uitwerken van procedures voor de opvang van landlopers, niet betalers van boetes, ...;
- het bemiddelen bij misdrijven in de familiale sfeer (niet-betaling onderhoudsgeld, niet-naleving bezoekrecht, ...);
- het indienen van een genadeverzoek;
- het bepleiten van weekendarrest of beperkte hechtenis.

Bij het realiseren van deze mogelijkheden dient de hulpverlening er over te waken geen sociale in plaats van de justitiële controle te installeren. Het uitgangspunt

---

19. Over het belang van vroeghulp voor de partner, de kinderen en de ouders: zie *Vroeghulp, Een jong initiatief binnen een zestigjarige reklasseringsdienst*, Antwerpen, Werk der Wederaanpassing, 1985, p. 21-38; SHAW, R., 'Kinderen van gedetineerden, in *De Vrijheidsstraf*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1986, p. 427-449.

hoort steeds de hulpvraag van de cliënten te zijn. De hulpverlening zelf dient te steunen op de medewerking van de cliënten en erop gericht te zijn zo spoedig mogelijk hun autonomie te herstellen.

Om inzake alternatieven voor de opsluiting resultaten te bekomen moeten nogal wat voorwaarden vervuld zijn: politionele en gerechtelijke instanties moeten vertrouwen kunnen hebben in de kwaliteit van de alternatieve aanpak; de hulpverleners moeten uitstekend op de hoogte zijn van de (on)mogelijkheden van de strafrechtsbedeling en van de (welzijns-) voorzieningen; er moeten behoorlijke communicatiekanalen bestaan tussen justitiële instanties en hulpverlening; er is wederzijds respect nodig voor de eigen identiteit en werkwijzen (wat overigens een — wederzijdse — kritische opstelling niet uitsluit).

Het vroeghulprapport, als methode van hulpverlening, verdient nog enige toelichting.

Het vroeghulprapport geeft weer welk hulpverleningsproces t.a.v. de cliënt(en) op gang gekomen is. Het bevat een inventaris van de behoefte aan psychosociale hulpverlening en van de concrete hulpmogelijkheden die voorhanden zijn om aan die behoefte tegemoet te komen. Het geeft tevens aan hoe de verdachten (en ev. zijn naastbestaanden) zich verhoudt tot de aangeboden hulpverlening en welke stappen reeds gezet werden (of gezet zullen worden) in uitvoering van het hulpverleningsplan. De inhoud van het vroeghulprapport kan dan ook omschreven worden als een diagnose en behandelingsplan van de probleemsituatie, bekeken vanuit een hulpverleningsperspectief. Het rapport belicht daartoe:

- de psychosociale situatie van de verdachte en zijn naastbestaanden;
- de achtergronden van het delikt die steun geven aan een hulpverleningsbenadering;
- de konsekwenties van bepaald strafrechtelijk optreden voor de verdachte en zijn omgeving;
- de mogelijkheden die de in de samenleving aanwezige hulpverlening biedt om bij te dragen tot een oplossing van de gestelde probleemsituatie.

Het rapport is de neerslag en de resultante van de interactie tussen de verdachte, zijn naastbestaanden en de hulpverlener. De inhoud en de voorstellen zijn een weerspiegeling van de inzichten en de intenties van alle betrokkenen. Deze dienen er dan ook hun goedkeuring aan te hechten. De lezer dient er op attent gemaakt dat het rapport strikt persoonlijke gegevens bevat die de privacy van de betrokkenen kunnen schaden. Daarenboven moet aanbevolen worden het rapport na verloop van tijd te vernietigen omdat de erin vervatte gegevens hun aktualiteitswaarde verloren hebben.

Het hulpverleningsproces waarvan sprake in het vroeghulprapport, start, ongeacht het gevolg dat justitie aan de strafzaak geeft. De aard en de mogelijkheden van de hulpverlening zullen uiteraard erg verschillen naargelang de betrokkene van zijn vrijheid beroofd is (blijft) of niet. In een aantal gevallen kan het van belang zijn justitiële instanties in kennis te stellen van de modaliteiten van het hulpverleningsplan om deze gegevens te betrekken bij het bepalen van de aard en de omvang van een gebeurlijke strafrechtelijke reactie. De bedoeling van het vroeghulprapport bestaat er dan in te zorgen dat de strafrechtelijke afhandeling zo min mogelijk afbreuk zou doen aan de kansen van de betrokkene (en zijn naastbestaanden) om zich te ontplooien in het gewone maatschappelijke verkeer en steun te verwerven voor een

hulpverleningsaanpak.²⁰

Wanneer het vroeghulprapport niet verrekend wordt in het justitiële beslissingsproces, blijft nog steeds het feit dat een hulpverleningsproces op gang kwam dat remediërend werkt t.a.v. bestaande en preventief t.a.v. toekomstige problemen.

4.2. DETENTIEBEGELEIDING

Met de opdracht 'detentiebegeleiding' belanden we in de fase van de uitvoering van de vrijheidsstraf.

De detentiebegeleiding kan omschreven worden als het geheel van activiteiten dat er op gericht is zoveel mogelijk de schadelijke gevolgen van de opsluiting te voorkomen of te beperken en de gedetineerde en zijn naastbestaanden te helpen bij de voorbereiding van de reklassering. Ook het bevorderen van betere, meer humane, omstandigheden voor de tenuitvoerlegging van de straf valt onder dit begrip.

Qua taak, behelst detentiebegeleiding²¹:

- een systematisch onthaal waarin nagegaan wordt of de gedetineerden en/of hun naastbestaanden dringende hulp nodig hebben en waarin informatie gegeven wordt over de werking van de inrichting, het verloop van de straf alsmede over de plaats en de rol van de intramurale en extramurale hulpverlening;
- het starten - tijdens de detentie - van een hulpverleningsproces of zorgen en toezien dat dit door anderen gebeurt (of blijft gebeuren);
- het tussenkomen in crisissituaties;
- het uitwerken van een reklasseringsplan met optimale aanwending van de (hulp)mogelijkheden die de vrije samenleving biedt;
- de organisatie van individuele of kollektieve socio-educatieve activiteiten.

Zo bekeken is er sprake van overlapping in taken en bevoegdheden tussen de hulpverleners van de diensten voor forensische welzijnszorg en de hulpverleners in dienst van het Bestuur der Strafinrichtingen.

Wat onthaal en begeleiding van gedetineerden betreft, zijn zij inderdaad gelijkkelijk bevoegd, met die omstandigheid dat de sociale dienst van het Bestuur der Strafinrichtingen reeds sedert lange tijd op deze terreinen werkzaam is, zij het met penitentiaire sociale hulpverlening naar de Gemeenschappen staatkundig en reglementair een feit is, dient de vraag gesteld naar de verhoudingen, de taakverdeling en de samenwerking tussen de beide hulpverlenerskorpsen. Hierover dient overleg tot stand te komen tussen de beide bevoegde ministeries. Op het formele vlak dient de bestaande reglementering van toegang tot de gevangenen en tot de gedeti-

---

20. De discussie over de 'voorlichting in strafzaken' en de rol van de justitiële hulpverlening, is met deze enkele beschouwingen niet uitgeput. Zie hierover verder:

BOUVERNE-DE BIE, M. en LAVENS, J., 'Rol en opdracht van de hulpverlening in de strafrechtsbedeling', *Panopticon*, 1987, nr. 5-6, p. 502-523; BRAND-KOOLEN, M., 'Enkele gedachten over de inhoud van voorlichtingsrapporten', *Justitiële verkenningen*, 1979, nr. 2, p. 40-48; JANSE-DE JONGE, J.A., 'Om de persoon van de dader: opmerkingen over straftoemeting, voorlichting en rechtsgelijkheid', *Delikt en Delinkwent*, 1987, p. 454-467 en p. 567-583; JUNGER-TAS, J. en TIGGES, L.C.M., 'Justitieel-maatschappelijk werk: heden en toekomst', *Delikt en Delinkwent*, 1982, p. 75-96; VAN RIEL, C., *Het voorlichtingsrapport, het O.M. en de verdachte*, in *Justitie en Reklassering*, onder red. van T. VAN VEEN, Alphen aan den Rijn, Tjeenk Willink, 1977, p. 43-52; VLOTES, J., 'Enkele aspecten van de voorlichting in strafzaken', *ibidem*, p. 31-41.

21. Voor een algemene schets van de intramurale hulpverlening zie: EIJKELHOF-VAN DER LANS, P., 'Reklassering in het huis van bewaring', *Rapport van de werkgroep penitentiair maatschappelijk werk*, Den Haag, Strafbureau Voorlichting Ministerie van Justitie, 1982.

neerden aangepast te worden aan de nieuwe situatie. Er moet overeengekomen worden over welke werkingsfaciliteiten de forensische welzijnszorg intramuros kan beschikken, teneinde de haar toegemeten opdrachten optimaal te vervullen.

In de huidige fase van ontwikkeling moet, op het vlak van samenwerking en taakverdeling de oplossing gezocht worden in de komplementariteit en de taakverbreding. Het komt er op aan de aktieterreinen te verruimen en meer of nieuwe probleemvelden te bewerken, in het perspectief van een beter welzijn van de gedetineerden en hun naastbestaanden.

Samenwerking betekent nochtans niet dat de beide hulpverleningskorpsen geen eigen taken zouden hebben, of eigen aksenten zouden leggen.

Gezien de verwevenheid van het justitiële maatschappelijk werk met de strafuitvoering blijven haar specifieke taken i.v.m. de individualisering van de straf voorbehouden: de voorbereiding en de adviesverlening m.b.t. regime faciliteiten (verlof, halve vrijheid, vervroegde invrijheidstelling, enz.). De besluitvorming hierover gebeurt door de nationale overheid die hieromtrent dan ook een eigen behoefte aan informatie en toezicht laat gelden.²² In zoverre de forensische hulpverlener over relevante gegevens beschikt in verband met over zijn cliënt te nemen beslissingen, stelt hij die op diens verzoek of met zijn instemming ter beschikking van de overheid die daar, al dan niet, om vroeg. De justitiële maatschappelijk werker heeft niet diezelfde handelingsvrijheid. Vanwege zijn specifieke opdrachten in de strafuitvoeringsfase (zowel hulp verlenen aan de cliënt als de overheid informeren en adviseren over de evolutie van zijn persoon en zijn omstandigheden) raakt hij noodgedwongen betrokken in het proces van afweging van algemeen belang en individueel belang met alle implicaties vanden voor de hulpverleningsrelatie met de cliënt.

Binnen dit spanningsveld van vaak tegenstrijdige doelstellingen en verwachtingen heeft de hulpverlener tot taak — en behoort het ook tot zijn mogelijkheden — maximaal op te komen voor het streven naar welzijn van zijn cliënt. Het hiervoor genoemde spanningsveld doet zich ruimer voor dan alleen m.b.t. de voorlichtings- en adviestaak. Elke hulpverlener in een penitentiaire kontekst, ook de forensische, zal te maken krijgen met afwegingen van belangen die niet per se samenvallen, al was het maar bij wijze van voorbeeld het belangenconflict dat kan bestaan tussen de veroordeelde en zijn naastbestaanden betreffende het reklasseringsmilieu.

De eigen inbreng van de forensische hulpverlening zou kunnen gekarakteriseerd worden als een benadering gebaseerd op de mogelijkheden van de samenleving. In de vrije samenleving heeft elke burger de mogelijkheid om gevarieerde vormen van materiële, morele, psychosociale, edukatieve en juridische hulp te bekomen. Dezelfde mogelijkheden zouden principieel ter beschikking moeten staan van gedetineerden: individuele of echtpaarkonsultatie, basisedukatie, socio-kulturele vorming, arbeidsbemiddeling, rechtsbescherming, beroepsopleiding, enz.

De forensische welzijnszorg heeft hier tot taak de hulpmogelijkheden van de samenleving maximaal te ontsluiten voor de opgesloten burgers onder de vorm van een vrij en van justitie onafhankelijk aanbod.

Het heeft de mogelijkheid daartoe o.m. vrijwilligers in te schakelen. Als in de samenleving reeds een of andere vorm van hulpverlening geboden werd, dient gestreefd naar kontinuering ervan in de gevangenis kontekst.

---

22. JACOBS-COENEN, B., *o.c.*, p. 189.

Daarnaast zou de forensische hulpverlening zich moeten richten op probleemgroepen of probleemfacetten die, vaak omwille van gebrek aan mankracht en aan tijd, niet de aandacht krijgen die ze verdienen: begeleiding van gedetineerden die op strafeinde vrijgaan, begeleiding van vreemdelingen, verslaafden, minderjarigen, psychische gestoorde gedetineerden, enz. Ook de naastbestaanden (partner, kinderen, ouders), die vaak zeer zwaar getroffen worden door de opsluiting, mogen niet vergeten worden. Verder zou het probleem van de moeilijk bereikbare doelgroepen, de zgn. ongemotiveerden, degelijk herkend en aangepakt moeten worden. Dikwijls gaat het bij deze mensen om een initiële ongemotiveerdheid of wantrouwen tegenover de hulpverlening dat met een aangepaste benadering te doorbreken is.

Naar inhoud kan detentiebegeleiding zich toespitsen op noden die soms niet voldoende onderkend en aangepakt werden. In de sfeer van de individuele detentieverwerking stellen zich ernstige problemen: verlies van individualiteit en verantwoordelijkheidsgevoel, aantasting van het zelfbeeld, vervreemding van de buitenwereld, gebrek aan perspectief op de toekomst, enz. Door individuele en groepsactiviteiten kunnen dergelijke negatieve implicaties ten dele tegengegaan worden. Maar waar het gevangenisregime deze problemen induceert of in stand houdt, heeft de hulpverlening tot taak deze te signaleren en voorstellen te formuleren tot aanpassing en vernieuwing. Dit zou bvb. kunnen gebeuren in het kader van een 'advieskommissie sociaal beleid' die in elke strafinrichting de directie zou adviseren m.b.t. materies die het welzijn van de gedetineerden kunnen bevorderen.

Onder de noemer detentiebegeleiding kunnen ook activiteiten gevat worden die meer emanciperend van aard zijn door hun gerichtheid op een grotere maatschappelijke weerbaarheid van de opgeslotenen. Hierbij kan gedacht worden aan konsultatiemogelijkheden en vormingsprogramma's rond thema's en vaardigheden die van belang zijn in de postpenitentiaire fase (rechtspositie, sociale zekerheid, huisvesting, gevolgen van veroordeling, tewerkstelling, budgettering, ...). Op het gebied van socio-educatieve activiteiten ligt nog een enorm werkterrein braak.²³ Het zou erg zinvol zijn de ervaring en de middelen van het sociaal-kultureel werk met volwassenen (o.a. op het vlak van basis-educatie) ten dienste te stellen van de gevangenisbevolking.

4.3. REKLASSERINGSHULP

Onder reklasseringshulp wordt verstaan de hulpverlening aan voorwaardelijk, voorlopig, op proef of definitief invrijheidgestelden en aan hun naastbestaanden. Deze hulp heeft tot doel de cliënten in staat te stellen op een voor hen zelf en de samenleving aanvaardbare manier te functioneren. Het spreekt vanzelf dat de reklasseringshulp zeer gevarieerde vormen kan aannemen: informatie, advies, hulp bij materiële of immateriële problemen, bemiddeling, begeleiding, enz. Bijzondere aandacht daarbij verdient het wegwerken van de schadelijke gevolgen van de veroordelingen en het werken aan leefomstandigheden die de kans op recidive kunnen verminderen of uitsluiten.

De hulpverlening kan zowel gericht zijn op eksterne problemen (werk, inkomen, huisvesting, ...) als op de persoonlijkheid van de cliënt zelf (verslaving, relaties, ...). Belangrijk in de nazorg is het verwerven van medewerking vanuit de samenleving, incidenteel, om voor een individuele cliënt een gepaste oplossing te

---

23. Zie hierover: VERSCHEUREN, G., 'Vormingsactiviteiten in de Centrale Gevangenis te Leuven', *Panopticon*, 1987, nr. 3, p. 260-272.

vinden en, structureel, door het creëren van nieuwe of het beter toegankelijk maken van bestaande maatschappelijke voorzieningen.

Waar juridische bepalingen de reklassering hinderen, zou een actie moeten ondernomen worden om daar verandering in te brengen (bv. sociale zekerheid, tewerkstelling, ...). Waar juridische mogelijkheden voorhanden zijn, zouden deze optimaal moeten aangewend worden (eetherstel, genade, betalingsfaciliteiten, enz.).

Overeenkomstig de staats Hervorming bleef het toezicht over vervroegd invrijheidgestelde gedetineerden tot de verantwoordelijkheid van de nationale overheidsorganen te behoren. Dit belet niet dat deze personen om hulp zouden aankloppen bij de diensten voor forensisch welzijnswerk.

4.4. SLACHTOFFERHULP

Slachtoffers van misdrijven werden door het Besl. VI. Ex. uitdrukkelijk tot voorwerp van zorg gedefinieerd. De idee van een specifiek hulpaanbod gericht naar slachtoffers is — bepaalde vormen van kategoriale slachtofferhulp (vrouwen- en kindermishandeling) niet te na gesproken — nieuw in ons land. Een en ander hangt samen met het groeiend (internationaal) besef dat slachtoffers een specifieke behoefte aan erkenning, informatie en hulp hebben en dat hun positie op dat vlak vooralsnog erg te wensen overlaat.²⁴ De introductie van slachtofferhulp als opdracht in de recente reglementering van de forensische welzijnszorg, dient gesitueerd te worden tegen deze achtergrond. Even recent zijn een aantal andere initiatieven: het Besl. VI. Ex. van 8 juli 1987 betreffende de centra voor hulpverlening inzake kindermishandeling²⁵; een K.B. van 27 oktober 1987 dat de subsidiëring mogelijk maakt van projecten gericht op het voorkomen van (seksueel) geweld op vrouwen en meisjes en/of het opvangen van de gevolgen daarvan²⁶; de Wet van 1 augustus 1985 houdende oprichting van een kommissie en een fonds tot toekenning van hulp door de Staat aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden.²⁷

Op internationaal vlak is er de U.N.O. — Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power (1985) en de aanbeveling van de Raad van Europa betreffende 'the position of the victim in the framework of criminal law and procedure' (1985).

---

24. HUTSEBAUT, F., 'Slachtoffers van misdrijven', *Panopticon*, 1986, nr. 2, p. 109-114; HUTSEBAUT, F., 'De positie van de benadeelde in het Belgisch strafproces', *Panopticon*, 1985, p. 410-433.

Voor een overzicht van de ontwikkelingen in de viktimologie die geleid hebben tot een 'victim movement' en tot voorzieningen voor slachtofferhulp, raadplege men PETERS, T., 'Theoretische beschouwingen rond de viktimologie', in *Handboek voor de politiediensten*, Brussel, Ced Samsom, Deel IX E., p. 51-89.

25. Besluit van de Vlaamse Executieve van 8 juli 1987 houdende vaststelling van de voorwaarden van erkenning en subsidiëring van centra voor hulpverlening inzake kindermishandeling, *Belgisch Staatsblad*, van 15 januari 1988.

26. Koninklijk Besluit van 27 oktober 1987 betreffende de subsidiëring van projecten inzake de maatschappelijke emancipatie van de vrouw, *Belgisch Staatsblad*, van 10 november 1987.

27. Wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen (art. 28 tot 41), *Belgisch Staatsblad*, van 6 augustus 1985. Voor een bespreking van deze Wet, zie: PETERS T., o.c., p. 77-78; SCHUERMANS, L. en WACHSSTOCK, F., *Geweld en terreur, een onderzoek naar de aanspraak en verzekeringsmogelijkheden van slachtoffers*, Brussel, Ced. Samsom, 1987;

Hulp van de Staat aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden, Brochure Ministerie van Justitie, Brussel, 1985.

In het buitenland functioneren reeds geruime tijd slachtofferhulpprojecten (Frankrijk, 1982; Ierland, 1980; U.S.A., 1970; Engeland, 1979; Schotland, 1980; Nederland, 1980).

Slachtofferhulp maakt in het Besl. Vl. Ex. een logisch deel uit van het aandachts- en activiteitsveld van diensten die specifiek tot taak kregen het recht op welzijn te realiseren van burgers die, in welke hoedanigheid ook, in contact kwamen met de strafrechtspleging.

Overigens is het ook zo dat voor een adequate hulpverlening aan slachtoffers dezelfde grondige basiskennis vóórondersteld wordt, als vereist wordt voor adequate daderhulp: kennis van het functioneren van de strafrechtsplegingsstructuren en -processen (politie en gerechtelijke organisatie; opsporing, vervolging en berechting van misdrijven: ...); inzicht in de problematiek van kriminaliteit, slachtofferschap en de maatschappelijke reacties daarop. Ook voor preventieve acties is een gedegen vertrouwdheid met alle facetten van de kriminaliteits- en slachtofferproblematiek, van essentieel belang. De principiële bekommernis voor de welzijnsnoden van *alle* burgers die in de sfeer van het strafrecht tot uiting komen, maakt de dader- resp. slachtofferhulp realistischer en evenwichtiger. Op die manier kan ook een ongezonde polarisatie tussen dader en slachtoffer vermeden worden en kan de forensische welzijnszorg bijdragen tot de humanisering van het strafrecht.

De behoeften van slachtoffers variëren volgens specifieke slachtofferkenmerken, volgens de delikttype en volgens situatiegebonden factoren. Niet alle slachtoffers hebben behoefte aan een of andere vorm van hulp. Velen worden opgevangen door hun directe omgeving en redden zichzelf. Niet weinig slachtoffers daarentegen verlangen informatie over de afhandeling van hun klacht en over de mogelijkheden tot schadeloosstelling. Dikwijls blijken vragen om informatie en advies gepaard te gaan met de nood aan emotionele ondersteuning bij de verwerking van de misdrijfervaring. Inzonderheid slachtoffers van geweld kunnen behoefte hebben aan langdurende psychosociale bijstand. De oriëntatie naar de juiste voorzieningen (rechtshulp, verzekering, schadefonds, welzijnszorg, zelfhulp, ...) die kunnen bijdragen tot de probleemoplossing, is van primordiaal belang. Over het algemeen is een snelle, directe benadering van de slachtoffers aangewezen om eskalatie van problemen te voorkomen.²⁸

Een van de grote problemen blijkt *het bereiken* van de slachtoffers te zijn. Naast alle traditionele middelen om een nieuw hulpaanbod bekend te maken, laat het zich aanzien dat vooral een structurele samenwerking onder de vorm van verwijsafspraken met politie en diensten efficiënt is. Dit vergt een voorafgaandelijke sensibilisering van de politiediensten omdat deze het nu niet direkt vanzelfsprekend vinden in slachtoffers mensen te zien die eventueel ook hulp en informatie nodig hebben

---

28. Over de behoeften van slachtoffers en de nood aan slachtofferhulp bestaat een uitgebreide literatuur. Ter oriëntatie, enkele werken met literatuuropgave: PETERS, T., o.c., p. 63-75; *Hulpverlening aan slachtoffers van geweld*, Rapport van de C.B.O.G.-Kommissie, Rijswijk 1986; MAGUIRE, M. en CORBET, C., *The Effects of Crime and the Work of Victim Support Schemes*, Aldershot, Gower, 1987. *Rapport de la commission d'étude et de proposition dans le domaine de l'aide aux victimes*, Paris, Ministère de la Justice, 1983; SMALE, G. en VAN VEEN, M., *Slachtoffers van ernstige vermogens- en geweldsmisdrijven. Deel 1: de materiële problematiek*, Kriminologisch Instituut Groningen, 1977; Idem, *Slachtoffers van ernstige vermogens- en geweldsmisdrijven. Deel 2: de immateriële problematiek*, Kriminologisch Instituut, Groningen, 1980; MEYVIS, W., *Hulpverlening aan slachtoffers van misdrijven in Vlaanderen*, Welzijnskroniek, 1987, nr. 108, p. 12-21.

na het neerleggen van de klacht. Vaak ook komt die behoefte aan hulp of informatie slechts een tijdje na de aangifte duidelijk naar voor.

Om de stap naar de slachtoffervoorzieningen te vergemakkelijken, zou aan slachtoffers systematisch moeten meegedeeld worden waar zij terecht kunnen voor informatie, hulp en advies. Dit kan het best gebeuren door de politiediensten n.a.v. het registreren van de aangifte of klacht. Er mag nochtans niet uit het oog verloren dat sommige slachtoffers precies problemen hebben met de vraag of zij nu al dan niet klacht zullen neerleggen: het hulpaanbod zou ook hen moeten kunnen bereiken.

Hiermee zijn we beland bij de vraag onder welk organisatorische vorm de aandacht en hulp voor slachtoffers het beste gerealiseerd kan worden. Het is duidelijk dat de 'forensische slachtofferhulp' niet de enige opvangmodaliteit kan zijn. Een mogelijk werkzaam model is misschien het volgende. Uitgaande van de overwegende behoefte aan informatie en emotionele ondersteuning van slachtoffers en van de wenselijkheid van een snelle contactname kan de lokale slachtofferhulp het best uitgebouwd worden op basis van vrijwilligerskernen (waarvan ook 'professionele vrijwilligers' uit het algemeen maatschappelijk werk en de geestelijke gezondheidszorg deel kunnen uitmaken). Een coördinator houdt zich bezig met de ondersteuning van verschillende vrijwilligerskernen: rekrutering, selectie, training en supervisie van vrijwilligers; regelen van verwijfsafspraken met politiediensten; afstemming en coördinatie van de slachtofferhulp met de welzijnsvoorzieningen in functie van doorverwijzing en samenwerking; voorlichting verstrekken over de problematiek van slachtofferschap aan het publiek, de overheid en de hulpverlening; registratie en evaluatie van gegevens; preventie-kampanjes, enz. De regionale coördinator wordt 'geleverd' door de dienst voor forensisch welzijnswerk. Op die manier kan het Besl. VI. Ex. het structureel kader vormen waarbinnen slachtofferhulp in Vlaanderen uitgebouwd kan worden in nauwe samenwerking met de diverse welzijnsvoorzieningen die hun specifiek hulpaanbod optimaal dienen af te stemmen op de specifieke noden van slachtoffers.

4.5. SENSIBILISERING

Onder sensibilisering wordt verstaan het beïnvloeden van de opvattingen, de ontwikkelingen en de structuren in de samenleving in de richting van de doelstellingen van de forensische welzijnszorg. De doelgroep is in deze extensieve definiëring erg ruim en omvat zowel het 'grote publiek' (met alle mogelijke subgroepen: scholen, verenigingen, jongeren, welzijnsvoorzieningen, voorzieningen maar ook de fundamentele maatschappelijke structuren (wetgeving, strafrechtspleging).

Qua opzet kan het gaan om de beïnvloeding van de beeldvorming of om het beïnvloeden van besluitvorming en structuren.

Als voornaamste doelstellingen van de forensische welzijnszorg in dit verband, kunnen o.m. aangehaald worden:

- het bevorderen van maatschappelijke aandacht voor en acceptatie van de problematiek van de cliënten van de forensische welzijnszorg;
- het vergroten van de betrokkenheid van alle maatschappelijke geledingen bij het oplossen van de problemen van slachtoffers, delinquenten en hun naastbestaanden;
- het stimuleren van maatschappelijke evoluties die bevorderlijk zijn voor het oplossen of voorkomen van de problemen van de cliënten van de forensische welzijnszorg en, omgekeerd, het tegengaan van evoluties of praktijken die nadelig zijn voor

de sociale positie en perspectieven van de cliënten.

Methodisch zal de sensibiliseringsopdracht variëren, naargelang de geïndiceerde doelgroep en doelstelling, van voorlichtingskampanjes tot concrete voorstellen voor een nieuw beleid. Inzake voorlichting dient op termijn materiaal uitgewerkt om een ruim publiek te kunnen bereiken: video's, documentaires, brochures, lessenpakketten, lijsten met kinder- en jeugdliteratuur, enz; daarnaast ook materiaal bestemd voor hulpverleners: vademecums, praktische gidsen, vormingsprogramma's, literatuuroverzichten, enz. Wat de beïnvloeding van de maatschappelijke voorzieningen en structuren betreft, heeft de forensische welzijnszorg een kritisch-konstruktieve taak, die op vele manieren in praktijk kan gebracht worden (publicaties, studiedagen, werkgroepen, enz.). Tenslotte heeft het forensisch welzijnswerk tot taak ook op structureel vlak naar verandering en vernieuwing te streven door te trachten concrete voorstellen, gesteund op een gedegen praktijkervaring, ingang te doen vinden.

Sensibilisering wordt in deze zienswijze als een belangrijke opdracht naast alle andere gezien. Sensibilisering is een taak van elke dienst afzonderlijk. Nochtans kunnen de inspanningen gebundeld en versterkt worden door initiatieven genomen door of ondersteund door de overkoepelende dienst en door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Het belang van een goed gerichte sensibilisering zit in het versterken van het effect van de hulpverlening, in de bevordering van de kwaliteit en de duurzaamheid van de probleemoplossingen en zelfs in het voorkomen van probleemtoestanden.

4.6. KOÖRDINATIE EN SAMENWERKING

Uit al wat voorafgaat blijkt reeds voldoende de nood aan samenwerking en coördinatie van de inspanningen. De doelstellingen van het forensisch welzijnswerk kunnen niet gehaald worden zonder degelijke onderlinge samenwerking en samenwerking met voor de problematiek relevante anderen — en dat zijn er velen!

Naast samenwerking met andere private of publieke welzijnsvoorzieningen, is de opbouw van een werkrelatie met politieke, gerechtelijke, penitentiaire, administratieve en politieke overheden van prioritair belang. Eigenaardig genoeg voorziet het Besl. VI. Ex. hier niet uitdrukkelijk in. Dit is des te meer merkwaardig waar het bvb. de samenwerking met de penitentiaire sociale dienst betreft met dewelke het forensisch welzijnswerk op hetzelfde terrein werkzaam is. Van groot belang is ook de samenwerking met de minister en de administratie van het Gemeenschapsministerie van Gezin en Welzijnszorg, vooral met het oog op het versterken en verrijken van de effecten van het forensisch welzijnswerk. Daarbij wordt niet alleen gedacht aan meer middelen, maar ook aan ondersteuning van het veldwerk door centrale beleidsinitiatieven. Het is toch ondenkbaar dat de minister die de hulp en de bijstand van justitiekliënteel onder zijn bevoegdheid heeft, zijn collega van Justitie niet zou beïnvloeden om zijn beleid en de structuren waarvoor hij verantwoordelijkheid draagt, daar op af te stemmen.

Op het vlak van de regio waarin een dienst voor forensisch welzijnswerk werkzaam is, krijgt de opdracht tot samenwerking en coördinatie nog een aparte invulling. In zijn werkgebied is de dienst nl. verplicht samenwerkingsverbanden te creëren. Dit moet niet alleen gebeuren in functie van de eigen efficiënte hulpverlening, maar ook in functie van een betere benadering door andere instanties van de burgers in aanraking met justitie. Door andere personen en instellingen te sensibiliseren voor de forensische problematiek, krijgt de eigen werking een multiplikatoreffekt. Dit is des te meer nodig, als mag aangenomen worden dat op korte tijd niet alle

gerechtelijke arrondissementen voorzien zullen zijn van een dienst forensisch welzijnswerk. Konkreet zou dit kunnen gebeuren door vormingsactiviteiten, overleg bijeenkomsten, dokumentatieverschaffing, enz. maar ook door andere hulpverleners de mogelijkheid te bieden (en deze mogelijkheid ook te propageren) 'op konsultatie' te komen als zij i.v.m. hun kliënt op een of ander probleem van justitiële aard stoten waar ze niet onmiddellijk raad mee weten. De dienst voor forensisch welzijnswerk fungeert dan als een soort deskundig advies- en servicebureau. In een ideale ontwikkeling, vervult de dienst forensisch welzijnswerk een koördinerende brugfunctie tussen de noden van zijn cliënteel en de in de regio voorhanden zijnde hulpmogelijkheden, een soort van regionaal overleg forensisch welzijnswerk.

4.7. ONDERSTEUNING VAN DE FORENSISCHE WELZIJNSZORG

Op 6 april 1987 werd te Gent de Vlaamse Vereniging voor Forensisch Welzijnswerk v.z.w. gesticht. Deze overkoepelende vereniging heeft tot doel service te verlenen aan de lokale diensten. Bij Besl. VI. Ex. van 27 januari 1988 wordt aan de diensten voor forensisch welzijnswerk een aanvullende toelage verstrekt teneinde een dienstverlenend samenwerkingsverband te financieren.

De opdrachten van de V.V.F.W. zijn zeer verscheiden:

- bijdragen tot de deskundigheidsbevordering en kwaliteitsbewaking door overleg- en vormingsbijeenkomsten, dokumentatie-service, registratie en evaluatie van gegevens;
- studie en onderzoek van juridische, deontologische, methodologische en andere problemen die relevant zijn voor de dagelijkse hulpverleningspraktijk;
- uitwerken en ter beschikking stellen van sensibiliseringsmateriaal, informatiebrochures, enz.
- bijdragen tot een planmatige spreiding en ontwikkeling van de forensische welzijnszorg in Vlaanderen;
- duurzame kontakten leggen en onderhouden met overheden en instellingen die kunnen bijdragen tot een betere verwezenlijking van de doelstellingen van de forensische welzijnszorg.

W. Meyvis, Vlaamse Vereniging voor Forensisch Welzijnswerk
maart 1988

Open brief aan de Minister van Justitie

25 april 1988

Geachte Heer Minister van Justitie,

Met de Wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis is al geruime tijd heel wat mis. Steeds meer wordt deze wet, op grond waarvan mensen die verdacht worden van een misdrijf, maar nog geacht worden onschuldig te zijn, in afwachting van hun berechting in de gevangenis worden gestopt, aangewend als straf of als drukkingsmiddel om bekentenissen af te dwingen. Dit laatste niet alleen in spektakulair politiek getinte kwesties (de vredesmilitanten die over de omheining in Florennes kropen, de Leuvense spuitvrouwen, de abortusdokters e.d.), maar ook in heel gewone